

Diskuse

Vzdělávání učitelů a jejich uplatnění na trhu práce

Příspěvek k diskusi vyhlášené v Pedagogické orientaci č. 2/2001

Vladimír Krejčí

Dlouholetým profesiografickým studiem jsem došel k závěru, že současné vzdělávání a příprava na pedagogickou profesní činnost neodpovídá současným poznatkům a společenským požadavkům na práci učitelů a vychovatelů našich dětí a mládeže, ani vzdělávání dospělých v procesu jejich životního a profesního zdokonalování. Překážky vidím hlavně ve dvou příčinách:

1. Naše současné vysokoškolské vzdělávání trpí dvěma rozpory. Rozporem mezi složkou aprobační (odbornou) a složkou pedagogicko-psychologickou a mezi studiem teoretickým a aplikovaným – praktickým.
2. Náš systém přípravy nerozlišuje mezi teoretickou kvalifikací a praktickou způsobilostí.

Ad 1)

Důsledkem zmíněných rozporů je, že nemáme dosud integrované, experimentálně ověřené modely přípravy učitelů základních a středních škol, ani škol vysokých. Nejproblematičtější jsou složky pedagogicko-psychologické a praktické. Každá učitelská fakulta programuje tuto přípravu pod tlakem ekonomických ukazatelů a vědecké rady fakult schvalují často studijní programy učitelských oborů více či méně bez odborných expertýz na základě předložených návrhů. Zasáhnout mohou jen akreditační týmy, jejichž složení je málo diferencované pro hodnocení odborných problémů kvalifikace a profesní způsobilosti výchovné a vzdělávací. Tento stav je neodůvodněný, neboť již v počátcích profesní pedagogické přípravy jsou od konce 19. století uvedené problémy řešeny (viz Lindner, Kádner, Chlup, Příhoda, jejichž přínos zaznamenávají dějiny pedagogiky). Dnes nemáme instituci, která by tyto problémy řešila z hlediska garancí odborných a vědeckých. Jinak je to

u profesí lékařských, právnických, technických (architektura), uměleckých, které byly konstituovány zákonem jako Komory . . . Zřízená akreditační komise tuto funkci plnit nemůže, neboť její kompetence je mocensko-politická a normativní. Neujasněnost školské politiky způsobuje lavírování mezi tendencemi ekonomickými a odborně vědeckými. Žádný dobrý projekt nelze zhodnotit demokratickými hlasy v orgánech učitelských fakult, ani akreditačními týmy. Výsledky vědecko-výzkumných prací nejsou aplikovány na experimentální ověřování vzniklých projektů a jejich uvádění do pedagogické praxe.

Ad 2)

Otázky profesní pedagogické způsobilosti jsou zvláště traumatizující a mají negativní dopad na trh práce a zaměstnanost v pedagogických profesích. Téměř 50 % absolventů učitelských oborů, ač mají plnou kvalifikaci, se nehlásí na uvolněná místa, ale nastupují mimo resort pro nízké nástupní platy. Tento stav může být přechodný, ale ke znehodnocení kvalifikace dochází nikoliv právně, ale fakticky tím, že nastupují do škol někdy až po delší době. Tito absolventi nemohou získat pedagogickou způsobilost, protože tu lze získat pouze v pedagogické profesní činnosti. Lékař, který v průběhu své lékařské praxe nezíská atestaci 1. stupně, se nemůže ucházet v resortu o místo lékaře a žádné zdravotnické zařízení takového lékaře nemůže přijmout; o to dbá lékařská komora jako garant lékařské způsobilosti.

V pedagogických oborech a profesích je situace zcela jiná. Absolvent s titulem Mgr. s učitelskou aprobační ztratí v dosavadním zaměstnání práci, přihlásí se na učitelské místo a je přijat proto, že je považován za plně způsobilého profesí vykonávat. U nás žádnou způsobilost nemusí prokazovat, protože ji z právního hlediska má automaticky. Státní závěrečná zkouška prý poskytuje tomuto absolventu také způsobilost. Při tomto stavu profesního zmatku budou mít současní absolventi malou naději na nástupní místo. To je důvod, proč bychom měli z hlediska zvýšení kvality pedagogických činností zavést statut pedagogické způsobilosti po 2–4 letech praxe v profesi. To lze provést znovuvybudováním systému profesního zdokonalování a realizací stupňovitého systému atestací, jak to bylo navrženo v projektu „Učitel“.

Dnešní stav je neudržitelný. Kvalita pedagogické práce stagnuje. Veřejnost se chová k tomuto stavu rozpačitě, někdy až extrémně negativně (např. D. K. z Brna píše: „Učitelé mají druhé zaměstnání nikoliv pro nízký příjem, ale pro časovou možnost k tomu. Jejich pracovní úvazek je 21 hodin týdně, zatímco pro ostatní zaměstnance a dělníky jsou to 42 hodiny. Nenesou žádnou odpovědnost za svoji práci . . .“). Na druhé straně si lze přečíst v Moravskoslezském dni ze 6. 3. 2002, s. 4 článek: „Výuku zachraňují důchodci. Dvaosmdesátiletá učitelka se vrací za katedru.“ Existuje nějaká pedago-

gická osvěta? Veřejné mínění není učitelům nakloněno a je to vina nás všech, ale hlavně senzacechtivých novinářů, kteří odmítají nějaké pedagogické poradce, aby psali na úrovni a nikoho nepoškozovali.

Je mnoho věcí, které musíme řešit, a proto vítám výzvu k této diskusi na stránkách Pedagogické orientace.

KREJČÍ, V. Vzdělávání učitelů a jejich uplatnění na trhu práce. *Pedagogická orientace* 2002, č. 3, s. 99–101. ISSN 1211-4669.

Adresa autora: Doc. PhDr. Vladimír Krejčí, CSc., Pedagogická fakulta OU, Dvořákova 7, 701 03 Ostrava